

СУДОВИЙ НАКАЗ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Андрій Шабалін,

викладач правових дисциплін кафедри менеджменту та екологічної безпеки Державної академії житлово-комунального господарства України м. Києва, здобувач НДІ інтелектуальної власності АПрН України

Новий Цивільно-процесуальний кодекс України (надалі — ЦПК), який набрав чинності 1 вересня 2005р., відзначається численними новелами — введенням до ЦПК України норм та інститутів, які не були відомі попередньому ЦПК України 1963 р. Однією із таких новел є інститут наказного провадження.

Наказне провадження — самостійний вид цивільного судочинства, здійснюється загальними судами загальної юрисдикції і спрямованого на постановлення судового наказу [1].

Розкриття правової природи наказного провадження не можливе без розуміння поняття та сутності судового наказу і його місця у системі цивільно-процесуального законодавства. Слід, також, зазначити, що дослідження юридичної природи судового наказу, а також самого інституту наказного провадження має не тільки суто теоретичне, а і практичне значення. Воно надасть змогу не тільки сформулювати основні доктринальні положення, а і виявити основні правові неточності та прогалини у процесуальному законі, які ускладнюють застосування судового наказу у судовій практиці, а також знайти шляхи удосконалення.

Питання юридичної природи судового наказу були предметом дослід-

ження таких російських представників науки цивільно-процесуального права, як: К.І. Малишев, М.К. Треушніков, В.І. Решетняк, І.І. Черних. Також, деякі аспекти природи судового наказу були розглянуті у працях таких вітчизняних вчених-процесуалістів, як: М.Й. Штефан, С.Я. Фурса, Д. Луспеник, П.І. Шевчук.

В той же час, потрібно зазначити, що єдиної точки зору щодо визначення поняття і сутності судового наказу у цивільно-процесуальній доктрині на сьогоднішній день не має. Дана проблема носить дискусійний характер. У зв'язку із чим дослідження правової природи судового наказу та його місця у системі вітчизняного цивільного процесуального права набуває своєї актуальності.

Аналіз положень чинного ЦПК України дозволяє виділити характерні судовому наказу риси. Так, з одного боку, він є специфічним актом правосуддя (особливою формою судового рішення), що видається виключно органом судової влади у порядку визначеному законом. З іншого — є виконавчим документом, на підставі якого органи державної виконавчої служби здійснюють виконання на користь стягувача. Отже, для повного розуміння сутності

ЗАХИСТ ПРАВ

судового наказу його пот-рібно розглядати з урахуванням зазначеного.

Провадження з розгляду і вирішенню цивільної справи у суді завершується прийняттям актів судової влади — судових рішень [2]. Судове рішення ухвалюється судом у справах позовного та окремого провадження. За своєю юридичною суттю судові рішення — є процесуальним документом, в якому втілюється правова позиція суду. По суті у рішенні відображається підсумок проведеної судом діяльності щодо дослідження обставин справи, оцінки наданих доказів, встановлення юридичних фактів, а також застосування норм права до спірних правовідносин та їх суб'єктів. Н. А. Чечина зазначала, що судові рішення є втіленням сили закону, тому що у ньому фіксується результат діяльності суду по застосуванню права та тлумаченню норм права щодо конкретних відносин [3]. У теорії цивільного процесу судові рішення класифікуються за тими чи іншими критеріями [4]. Суді ухвалюють всі рішення іменем України негайно після закінчення розгляду справи (ч.1 ст. 209 ЦПК України). Судове рішення має певну процесуальну структуру. Так, відповідно до ст. 210 ЦПК України, рішення суду складається із вступної, описової та результативної частини, також, закон встановлює певні вимоги до змісту судового рішення (ст.215 ЦПК України). Стаття 208 ЦПК України визначає види судових рішень, а також розмежовує коло процесуальних питань на ті, що вирішуються шляхом постановлення судом рішення і на ті, які вирішуються шляхом постановлення ухвали. Частина перша вказаної норми закріплює, що судові рішення виклада-

ються у формі ухвал та рішень. Частина друга тієї ж статті вказує: ухвалами вирішуються питання пов'язані з рухом провадження у справі в суді першої інстанції, різні клопотання і заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, про зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду. Також ухвали постановляються судом апеляційної та касаційної інстанції у випадках встановлених законом. Порядок постановлення судових рішень, ухвал, а також їх процесуальна форма закріплена у статті 209 ЦПК України. Відповідно до положень ст. 209 ЦПК України, всі судові рішення ухвалюються, а ухвали — постановляються.

У цивільно-процесуальній доктрині панівна позиція полягає у тому, що рішення та ухвали суддів мають єдину узагальнену назву — постанови суду [5].

Поняття, а також процедура видачі судового наказу, скасування, набрання ним законної сили закріплена у розділі II ЦПК України "Наказне провадження" (статті 95-106 ЦПК України). Відповідно до ч.1 ст. 95 ЦПК України, судовий наказ є особливою формою судового рішення про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги. Судовий наказ видається судом першої інстанції тільки на підставі вимог без-спірного характеру, перелік яких закріплений у статті 96 ЦПК України.

Порівняно із судовим рішенням судовий наказ видається у спрощеному порядку, без проведення судового засідання та виклику стягувача і боржника для заслуховування їх пояснень, а також надання доказів

на свою користь (ч. 2 ст. 102 ЦПК України). Тобто, судовий наказ видається за доказами, наданими лише стягувачем. Стаття 103 ЦПК України встановлює вимоги щодо змісту судового наказу, який відрізняється від змісту та структури судового рішення. Чинний процесуальний закон встановлює і особливий порядок набрання судовим наказом законної сили, його видачі та скасування (ст. ст. 105, 106 ЦПК України). Відповідно до ч. 2 ст. 95 ЦПК України, судовий наказ є одночасно і виконавчим документом, який підлягає виконанню за правилами встановленими для виконання судових рішень. Тому отримання додатково виконавчого документа у суді, як це необхідно для примусового виконання судового рішення (ст. 368 ЦПК України), не потрібне.

Отже, можна зробити висновок, що за своїм значенням, юридичною силою і спрямованістю судовий наказ має схожість із судовим рішенням. Наказ, як і рішення, є правозахисним та правозастосовчим актом уповноваженого органу державної влади, на підставі якого поновлюються порушені права та інтереси одних осіб та виникають обов'язки щодо відновлення порушених прав та інтересів у інших осіб. Проте, за своїм змістом, підставами для видання, самою процесуальною процедурою видання, набрання законної сили та порядком скасування, судовий наказ не співпадає із судовим рішенням.

Аналіз викладеного дає нам змогу дійти висновку, що судовий наказ за своєю правовою природою є особливим, самостійним судовим актом, який підпадає під доктринальне поняття "постанови суду" Таким чином, до переліку постанов суду

(рішення суду, ухвали суду), які охоплюються вище вказаним терміном, слід відносити і судовий наказ. Підтвердження правильності такої позиції можна знайти й у законодавстві інших країн світу, в яких інститут наказного провадження існує вже не один рік. Так, згідно ч. 1 ст. 121 Цивільно-процесуального кодексу Російської Федерації (надалі — ЦПК РФ) судовий наказ визначається, як постанова винесена суддею одноособово на підставі заяви про стягнення грошових сум або про витребування рухомого майна від боржника за вимогами, передбаченими ст. 122 цього Кодексу.

На підставі вищевикладеного, можна запропонувати наступне визначення судового наказу, як **постанови суду першої інстанції, що видається без проведення судового розгляду, у порядку визначеному законом, за заявою, а також доданих до неї документів, заінтересованої особи про стягнення з боржника грошових коштів або витребування майна, при умові відсутності спору про право, яка одночасно має силу виконавчого документа і направлена на захист та відновлення порушеного права та законних інтересів фізичних або юридичних осіб.**

Досліджуючи сутність судового наказу та проводячи аналіз чинного цивільно-процесуального законодавства виникає потреба зупинитися на розгляді понятійного апарату чинного ЦПК України. На сьогоднішній день, у ЦПК України відсутня норма, яка б містила роз'яснення основних термінів, що застосовуються у ЦПК України, як це, наприклад, зроблено у статті 32 Кримінально-процесуального кодексу України. Законодавче роз'яснення цивільно-процесуальних понять буде сприяти

їх однаковому розумінню та реалізації усіма особами, які беруть участь у розгляді справи в усіх стадіях цивільного процесу, а також підвищить розуміння змісту процесуальної норми, що певною мірою дозволить розв'язати дискусійні доктринальні питання. Цілком зрозуміло, що з метою не перевантаження ЦПК України, у такій нормі повинні роз'яснюватися значення тільки тих термінів, значення яких не розтлумачено в інших положеннях ЦПК України. Безумовно, що у запропонованій нормі роз'яснювалось б і поняття термінів пов'язаних із наказним провадженням. Наприклад, доцільно було б розкрити такі поняття, як "наказне провадження", "заявник" ті інші.

Розкриваючи тему даної наукової статті, виникає потреба зупинитися й на розгляді деяких інших дискусійних питань.

Так, зі змісту норм, присвячених судовому рішення, зокрема ст. 208 ЦПК України, стає незрозумілим чи відносить взагалі судовий наказ до актів судової влади. З одного боку, процесуальний закон встановлює, що судовий наказ є особливою формою судового рішення (ч.1 ст. 95 ЦПК України), а з іншого боку — серед переліку форм судових рішень закріплених у ч. 1 ст. 208 ЦПК України судового наказу не міститься. Подібна ситуація створює неузгодженість між положеннями чинного ЦПК України. Все це пояснюється тільки одним — браком законодавчої техніки. Отже, законодавцю було б доцільно доповнити ч. 1 ст. 208 ЦПК України і внести "судовий наказ" до вказаного у даній нормі переліку форм судових рішень.

Крім вищезазначеного, зі змісту ст. 208 ЦПК України незрозуміло

чим відрізняються такі поняття, як "форма судового рішення" та "види судового рішення", а також чому до переліку судових рішень законодавцем було віднесено й ухвали суду.

З метою розв'язання викладених проблемних питань виникає потреба звернутися до наукових досліджень радянських вчених-процесуалістів, оскільки саме у той час природа судового рішення була досліджена більш детально. Проведений аналіз цивільно-процесуальних доктринальних позицій, які існували за радянських часів, дає змогу дійти важливого висновку, що жоден із вчених не ототожнює ухвали суду і судові рішення. Більш того, науковці розрізняють ці процесуальні документи як за змістом, так і за юридичним значенням [6]. Судове рішення є актом захисту прав громадян, підприємств, установ і організацій та актом охорони правопорядку шляхом встановлення права і сприяння у його здійсненні [7]. За своєю суттю рішення суду є актом, яким і закінчується вирішення цивільної справи. У той же час, ухвали суду спрямовані на вирішення окремих процесуальних питань, що виникають у процесі розгляду справи. Юридичну вагомість судовому рішенням ніж ухвали надає не тільки чинний ЦПК України (ст. ст. 208, 209, 213-223 ЦПК України), а і Конституція України. Так, у ст. 124 Конституції України зазначено, що всі рішення судів ухвалюються іменем України і є обов'язковими для виконання на всій території України.

Отже, на підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що таке поняття, як "ухвали суду" слід виключити із переліку форм судових рішень, перерахованих у ч.1 ст. 208

ЦПК України, а також що доцільно було б присвятити ухвалі суду, як самостійному процесуальному документу (поняттю, порядку її винесення, змісту, скасуванню та ін.) окрему главу у ЦПК України. На підтримку зазначеної пропозиції говорить і правотворча практика деяких країн світу. Так, відповідно до ЦПК Російської Федерації, ухвала суду є окремим процесуальним документом і регламентується окремими нормами, які містяться у главі 20 "Ухвали суду" ЦПК РФ.

Аналіз ст. 208 ЦПК України, яка має назву "Види судових рішень" дає змогу виявити ще одну проблему. Це неузгодженість між назвою статті та її змістом. Так, у змісті вказаної процесуальної норми використовується термін "форми судових рішень", а не термін "види судових рішень". З наведеного стає незрозумілим, як співвідносяться між собою ці поняття і чим вони відрізняються. Аналіз наукових досліджень з цивільного процесу дає змогу дійти висновку, що вищеназвані терміни розрізняються між собою. Так, судові рішення можуть поділятися на види залежно від способу захисту або залежно від способу виконання [8]. Слід зазначити, що ЦПК України судові рішення також поділяє на певні види. Так, ст. 220 ЦПК України регламентує порядок ухвалення додаткового рішення, а статті 226-233 визначають порядок ухвалення заочного рішення.

Форма судового рішення безпосередньо пов'язана із поняттям цивільної процесуальної форми. Порядок відправлення цивільного судочинства, участь у справі кожної особи, зміст, порядок складання та постановлення кожного процесуального документа, у тому числі і судового рішення, закріплюється у певній цивільно-процесуальній формі [9]. Відповідно до ЦПК України, рішення суду має відповідати ряду вимог, зокрема воно повинно бути:

чинства, участь у справі кожної особи, зміст, порядок складання та постановлення кожного процесуального документа, у тому числі і судового рішення, закріплюється у певній цивільно-процесуальній формі [9]. Відповідно до ЦПК України, рішення суду має відповідати ряду вимог, зокрема воно повинно бути:

- 1) ухвалене у встановленому порядку (ст. 209 ЦПК України),
- 2) законним і обґрунтованим (ст. 213 ЦПК України),
- 3) відповідного змісту (статті 215-217 ЦПК України),
- 4) проголошене в певному порядку (ст. 218 ЦПК України) [10].

Таким чином, під формою судового рішення слід розуміти закріплену у законі сукупність певних вимог щодо його змісту, порядку оформлення, викладення та ухвалення.

Отже, як бачимо за юридичним значенням поняття "види судових рішень" та "форма судових рішень" не співпадають. Тому, цілком логічним було б внести зміни у назву ст. 208 ЦПК України, і чинну назву "Види судових рішень" змінити на "Форми судових рішень". Тим самим узгодити зміст цивільно-процесуальної норми з її назвою.

На нашу думку, запропоновані у даній роботі теоретичні положення сприятимуть більш глибокому розумінню юридичної природи судового наказу, а запропоновані зміни та доповнення до чинного цивільно-процесуального закону сприятимуть удосконаленню як наказного провадження, так і цивільного судочинства в цілому. ◆

Список використаних джерел:

1. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс:

- Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. — К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. — С. 624.
2. Чернооченко С.І. Цивільний процес: Вид. 2-ге перероб. Та доп.: Навчальний посібник. — К.: Центр видавничої літератури 2005. — С. 240.
  3. Чечина Н.А. Нормы права и судебное решение. — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1961. — С. 45
  4. Курс советского гражданского процессуального права. — М., 1981. — Т. 1. — С. 208; Штупін Я. Л. Лекції з радянського цивільного процесу. — К., 1954. — С. 218.
  5. Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. — К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. — С. 401.
  6. Гурвич М.А. Решение советского суда в исковом производстве. — М.: ВЮЗИ, 1953; Авдюков М. Г. Судебное решение. — М.: Госюриздат, 1959; Зайдер Н. Б. Судебное решение по гражданскому делу. — М.: Юрлит. — 1966.
  7. Клейман А.Ф. Новейшие течения в науке гражданского процессуального права. — М., 1967. — С. 83—86.
  8. Заворотько П.П., Штефан М. Й. Судове рішення. — К., 1975. — С. 25-36; Штефан М.Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. — К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. — С. 402.
  9. Чечина Н.А. Норма права и судебное решение, — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1961. — С. 24.
  10. Безлюдько І.О., Бичкова С. С., Бобрик В. І. та ін. Цивільне процесуальне право України: Навчальний посібник / За заг. ред. С. С. Бичкової. — К.: Атіка, 2006. — С. 260.

ЦІКАВО ЗНАТИ

НОВЕ РІШЕННЯ СОСА-COLA

Компанія Соса-Солa почала модернізувати свою алюмінієву тару. Товщина стінок нової тари місткістю 330 мл. буде 0,097 мм, що дорівнює товщині людської волосини. При цьому, нова товщина на міцність бляшанки не вплине, Але дозволить, вагу бляшанки скоротити на 5%. Це дасть змогу заощадити 15 тис. тон металу на рік, Крім, того знизити викид вуглекислого газу в повітря при виробництві. В нову алюмінієву банку будуть розливатися всі бренди Соса-Солa.

За матеріалами: http://www.uatm.com.ua/show_news.